

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jana Gregorová

**Kosovo – angažovanost mezinárodního
společenství**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Jana Gregorová**

Vedoucí práce: **Mgr. František Šístek, M.A., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

GREGOROVÁ, Jana. *Kosovo – angažovanost mezinárodního společenství*. Praha, 2017. 44 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. František Šístek, M.A., Ph.D.

Abstrakt

Balkánská oblast je význačná různorodostí kultur, náboženství a etnik. Tato různorodost předurčuje balkánský region k neklidným obdobím, která ho provázejí po celou jeho historii. Balkánský poloostrov byl tak vždy považován za značně nestabilní oblast.

Bakalářská práce se zabývá kosovským konfliktem v 90. letech 20. století, který se v roce 1998 stupňuje, jeho průběhem a charakteristikou důvodů zapojení mezinárodního společenství do konfliktu. Konflikt mezi dvěma etnickými skupinami - kosovskými Albánci a Srby - přerostl ve válku spojenou s etnickými čistkami na obou stranách, která skončila po bombardování Srbska jednotkami NATO v čele s USA roku 1999. Práce nastiňuje historické pozadí balkánského regionu, stručně uvádí možné důvody pro nenávisť mezi dvěma zmíněnými etnickými skupinami a prozkoumává vývoj v Kosovu koncem 20. století, kdy se konflikt vyhrocuje. Mezinárodní společenství se snažilo bezúspěšně o vyřešení konfliktu diplomatickou cestou. Práce se soustředí na angažování mezinárodního společenství, především OSN a NATO, v kosovském konfliktu a pokouší se objasnit důvody a charakter intervencí. Cílem práce je odpovědět na otázku, co vedlo mezinárodní společenství k intervenci v kosovském konfliktu.

Abstract

The Balkans is an area where the diversity of culture, religion and ethnicity is prominent. This diversity has predisposed the Balkan region for troubled periods throughout the history. The Balkan peninsula has always been considered a very unstable territory.

The bachelor's thesis deals with the Kosovo conflict in the 90's of the 20th century that escalated in 1998, the course of the conflict and the reasons of the international intervention. The conflict between two ethnic groups - Albanians and Serbs living in Kosovo - culminated in war that was attended by ethnic cleansing on both sides and ended by bombardment in Serbia by NATO forces lead by USA from March to June in 1999. The thesis introduces background history of the Balkan region and presents briefly the reasons for the hatred between the two ethnic groups, then examines the developments in Kosovo in the late twentieth century when the conflict escalated. The International Community tried unsuccessfully to resolve the conflict by diplomatic means. The thesis focuses on the engagement of the International Community, notably the UN and NATO, in the conflict in Kosovo and attempts to clarify the reasons and character of these interventions. The aim of the thesis is to answer the question what led to the engagement of the International Community in Kosovo.

Klíčová slova

Kosovo, mezinárodní intervence, NATO, OSN, EU, OBSE, Srbsko, Kosovští Albánci, Srbové

Keywords

Kosovo, International Intervention, NATO, UN, EU, OSCE, Serbia, Kosovo Albanians (Kosovars), Serbs

Rozsah práce: 70 919

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 05. 2017

Jana Gregorová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce za všechny cenné rady a pomoc, kterou mi při psaní práce ochotně poskytl.

Institut mezinárodních studií Teze bakalářské práce	
Jméno:	Jana Gregorová
E-mail:	gregorova_j@seznam.cz
Semestr:	6
Akademický rok:	2015/2016
Název práce:	Cesta mezinárodního společenství k vojenské intervenci v Kosovu
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):	7, 2016/2017
Vedoucí bakalářského semináře:	Doc. PhDr. Jiří VYKOUKAL, CSc.
Vedoucí práce:	František Šístek, M.A., Ph.D.
V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce?	Cíl práce se zkonkretizoval a omezil pouze na příčiny intervence mezinárodního společenství v kosovském konfliktu.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?	<ul style="list-style-type: none"> - určila se časová osa od roku 1995 (podpis Daytonské dohody) až k počátku vojenské intervence jednotek NATO (březen 1999). Samotným vojenským zásahem či jeho důsledky se práce již nezabývá - analýza vývoje kosovského konfliktu z pohledu mezinárodních společenství - hlavními mezinárodními subjekty intervenující v kosovském konfliktu je NATO, OSN, OBSE, EU a Kontaktní skupina.
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?	Úvodem představím problematiku tématu, otázku, kterou se tato práce bude zabývat; literaturu, která byla o problematice napsaná a kam v ní řadím své téma; uvedu metodiku; načrtnu osnovu práce a konkrétní časový úsek; stručně nastíním situaci, která předcházela podpisu Daytonské dohody v roce 1995. Kapitoly jsou zaměřeny na průběhu konfliktu a příčiny, které vedly k vložení se mezinárodního společenství, jejich jednotlivé reakce a řešení. Závěr pak shrne poznatky a je v něm dán také prostor pro stručný pohled na současný vývoj na území Kosova. Práci zakončuje výčet použitých zdrojů.
Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?	Došlo k určení metodologie práce. Je jí analýza zaměřená na prozkoumání okolností a příčin vývoje konfliktu a jeho eskalaci a na intervenci mezinárodního společenství, reakce na tyto změny - co bylo impulzem k jejich jednání, jak ho přizpůsobovaly postupné eskalaci konfliktu. Tato analýza by poté měla odpovědět na položenou otázku, tedy <u>Co vedlo mezinárodní společenství k intervenci v kosovském konfliktu?</u>
Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?	<ul style="list-style-type: none"> - rezoluce Rady bezpečnosti OSN, zápisy z jejich jednání a dokumenty civilní mise OSN v Kosovu (UNMIK) včetně nařízení zvláštního vyslance generálního tajemníka OSN v Kosovu, usnesení Evropské komise, oficiální texty NATO a další prameny mezinárodních organizací i nevládních subjektů – tvoří základ práce - JUDAH, Tim. <i>Kosovo: War and Revenge</i>. New Haven: Yale University Press, 2008. – stěžejní pro pochopení chronologie a dění během války k provázání s prací

- *Kosovo & NATO: Impending Challenges: the Views of Experts at the Woodrow Wilson Center: highlights of Seminars/Discussions held March-June, 1999.* Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 1999. – analýzy odborníků soustředěné na události balkánského regionu

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

- zúžení tématu
- zadání časové osy
- načtení literatury
- objasnění metodologie

Podpis studenta a datum:

Jana Gregorová, 12.6.2016

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		

Obsah

ÚVOD	2
1. KRÁTKÁ HISTORIE KOSOVA A POČÁTKY MEZINÁRODNÍ INTERVENCE NA BALKÁNU	5
2. POSTUPNÝ VÝVOJ KOSOVSKE KRIZE A ZAPOJENÍ MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ V OBDOBÍ DUBEN 1996 - DUBEN 1998	13
3. ZAPOJENÍ MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ DO KOSOVSKE KRIZE V OBDOBÍ DUBEN 1998 – DUBEN 1999	20
3.1 <i>Role OSN v kosovském konfliktu</i>	22
3.2 <i>Role NATO v kosovském konfliktu</i>	24
3.3 <i>Role EU v kosovském konfliktu</i>	27
3.4 <i>Role OBSE v kosovském konfliktu</i>	29
ZÁVĚR	31
SUMMARY	34
POUŽITÁ LITERATURA	37
SEZNAM PŘÍLOH	41
PŘÍLOHY	42

Úvod

Území Kosova se geograficky nachází na Balkánském poloostrově. Balkánský poloostrov byl jako oblast s dlouhou historií, kde se vždy prolínaly různé národnosti, kultury a náboženství, považován z hlediska bezpečnosti za jednu z nejméně stabilních oblastí. Komplexní problémy, které provázely dějiny balkánské oblasti, poznamenaly vývoj národnostních států na Balkáně a napomohly vytvoření ohniska napětí a nepokojů. Konflikt mezi kosovskými Albánci a Srby, jejichž dlouholeté soužití bylo obtížné a mezi nimiž historicky docházelo ke vzájemnému konfliktu a represím, přerostl v roce 1997 ve válku spojenou s etnickými čistkami na obou stranách, která skončila po bombardování Srbska jednotkami NATO v čele s USA v červnu 1999.

Mezinárodní společenství si velmi dobře uvědomovalo konfliktní situaci na Balkáně a sledovalo její vývoj. Stále se zvyšovaly obavy o stabilitu celého regionu a bezpečnostní riziko pro sousední země. O problematiku tohoto dalšího balkánského konfliktu se mezinárodní společenství začalo více zajímat v roce 1998 a jeho snahy se nejprve soustředily na mírovou diplomatickou cestu, tedy podepsání mírové dohody. Vzhledem k tomu, že strany konfliktu se nebyly schopny domluvit a najít kompromisní řešení, došlo k vojenské intervenci NATO. Aliance viděla v leteckém zásahu svých složek poslední možnost, jak kosovský konflikt vyřešit a ukončit.

Téma práce zní **Cesta mezinárodního společenství k vojenské intervenci v Kosovu.**

Soustředím se na období od roku 1995 (tedy podpisu Daytonské dohody) až k počátku vojenské intervence jednotek NATO (březen až červenec 1999). Samotným vojenským zásahem či jeho důsledky se práce již nezabývá.

Metodologií práce je především analýza zaměřená na prozkoumání okolností a příčin vývoje konfliktu a jeho eskalaci a na intervenci mezinárodního společenství, reakce na tyto změny - co bylo impulzem k jejich jednání, jak ho přizpůsobovaly postupné eskalaci konfliktu.

Tato analýza by poté měla odpovědět na položenou otázku, tedy **Co vedlo mezinárodní společenství k intervenci v kosovském konfliktu?**

Sled kapitol práce je pojímán chronologicky. Nejprve stručně nastíní situaci, která předcházela podpisu Daytonské dohody v roce 1995. Následující kapitoly jsou zaměřeny

na průběh konfliktu a příčiny, které vedly k vložení se mezinárodního společenství, jejich reakce a řešení. Závěr pak shrne poznatky předložené v práci a odpoví na položenou otázku.

Hlavními mezinárodními subjekty intervenujícími v kosovském konfliktu byly Severoatlantická aliance (NATO), Organizace spojených národů (OSN), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Evropská unie (EU) a Kontaktní skupina.

Se zhoršováním situace v Kosovu a eskalací násilností mezi oběma bojujícími stranami konfliktu se mezinárodní aktéři začali zapojovat stále více. Nejvýznamněji se to projevuje v roce 1998. V té době byla vytvořena Kontaktní skupina a OSN vydalo rezoluce odsuzující násilí v Kosovu. Richard Holbrooke¹ poté přiměl Miloševiče k povolení přítomnosti neozbrojených pozorovatelů OBSE².

Ke zpracování vybraného tématu existuje řada zdrojů jak z české literatury, tak z odborných publikací literatury zahraniční. O jihovýchodní Evropě jakožto o křižovatce kulturních, náboženských a etnických vlivů, kde konflikty po rozpadu SSSR opět vypluly na povrch a přerůstaly v násilná krveprolití, a kam téma své práce zařazují, bylo především v posledních 20 letech publikováno mnoho studií.

Co se týče souhrnných informací k uvedení do problematiky a k částečnému využití v samotné práci, z českých autorů je známá publikace Václava Štěpánka *Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století*, pojednávající zejména o jugoslávském období, *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru* od Tomáše Šmída a Vladimíra Vaňury, *Kosovo* od Patrika Girgla nebo *Dějiny Srbska* od Jana Pelikána a spol. Zajímavý je přínos knihy *Daň z krve* J. Dienstbiera, který byl mezi lety 1998 a 2001 zvláštním zpravodajem OSN pro Svazovou republiku Jugoslávii, Bosnu a Hercegovinu a Chorvatsko. Přestože jeho knihu nelze označit jako nezaujatou, zůstává cenným dobovým svědectvím; ze zahraničních pak například *Kosovo: A Short History* od Noela Malcolma, přehled moderních kosovských dějin Mirandy Vickers (*Between Serb and Albanians*) a *Russia and the Balkans* od Jamese Headleyho.

¹ Americký diplomat pověřený vyjednáváním mírového ukončení kosovského konfliktu. Vedl delegaci OSN, která vyjednala podpis Daytonské dohody.

² Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, která vznikla v roce 1994 v rámci summitu v Budapešti ze svého předchůdce Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Zabývá se ochranou menšin, dodržováním demokratických principů a zabraňováním vzrůstajícím konfliktům.

Při zpracovávání tématu bylo čerpáno také z primárních pramenů, tedy rezolucí Rady bezpečnosti OSN, zpráv OBSE a Kontaktní skupiny, oficiálních textů NATO a dalších pramenů mezinárodních organizací i nevládních subjektů.

Neméně důležité jsou odborná periodika – anglická i česká s příspěvky českých i zahraničních odborníků; sborníky z konferencí a sympózií (z hlediska politiky, práva, humanitárního faktoru).

Jako příklad hodnotné publikace novináře a zahraničního korespondenta zabývajícího se tématem Balkánu a ve specifickém případě Kosova, který se situací zabývá kriticky z pohledu Srbů, Kosovarů i Západu, bych uvedla Tima Judaha a jeho knihu *Kosovo: War and Revenge* založenou na vlastních rozhovorech, poznatcích a svědectvích, kterými kromě jiného často přispíval do britského a amerického tisku.

Práce bude doplněna články z tisku a ověřených internetových zdrojů, jako jsou oficiální weby mezinárodních společenství a odborných periodik.

1. Krátká historie Kosova a počátky mezinárodní intervence na Balkánu

„Chování jugoslávských a srbských autorit v Kosovu vytvořilo situaci, kterou mnoho lidí již nedokázalo tolerovat. Zatímco se vedly debaty o tom, co se vlastně v Kosovu před 24. 3. 1999 odehrálo, vždy bylo obecně uznáváno, že pokud zprávy od organizací jako OSCE jsou pravdivé, toto chování je morálně i legálně neakceptovatelné.“³

K pochopení vztahů mezi kosovskými Albánci a Srby je třeba znát a pochopit aspoň stručný výklad historie v souvislosti s jejich vzájemnými vztahy. Vznik rozporů mezi etnickými skupinami můžeme najít již ve středověku v době slovanského osídlování balkánské oblasti.

Slovanský kmen Srbů se na území Kosova usadil v 7. století. Pro Srby je Kosovo kolébkou jejich národa, místo vzniku srbské pravoslavné církve, která za osmanské nadvlády sehrála významnou roli při zachování a oživení srbské národní identity. V roce 1389 se na kosovském území odehrál klíčový moment srbské historie – Bitva na Kosově poli. Samotná bitva je opředená mýty a legendami, které dělají z Kosova posvátnou srbskou půdu, o kterou Srbové přišli. Kosovo je tak považováno za klíčovou součást srbského národního dědictví.⁴

Na druhé straně kosovští Albánci se prohlašují za potomky Ilyrů, údajně nejstaršího národa na Balkáně. Kosovo zaujímá významné místo ve vývoji albánského nacionalismu související s kodexem albánského zvykového práva, známý jako *Kanun* (tj. zákoník) Leka Dukagjiniho. V roce 1878 se pak v západním Kosovu zrodila tzv. Prizrenská liga, zahajující éru albánského „národního obrození“. Albánci vnímají Kosovo jako kolébkou svého národního obrození a státotvorné koncepce.⁵

Oba národy, Srbové i Albánci, si tak přisvojují „historické právo“ na tuto oblast pomocí argumentu, že jsou zde starousedlíky – Srbové s poukazem na období středověku, kdy byla oblast převážně srbská, Albánci jako potomci Ilyrů, kteří zde pro změnu žili ještě před Slovany.

³ Christopher Greenwood, „Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo“, *Finnish Yearbook of International Law* 10, No. 1 (2002): 143.

⁴ Martin Laryš, „Kosovský konflikt,“ in *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, ed. Tomáš Šmíd a Vladislav Vaďura. (Brno: CDK, 2007), 112-113.

⁵ Ladislav Hladký a Pavel Hradečný, *Dějiny Albánie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008), 138-139, 221-225.

Kosovo bylo po prohraných bojích s Turky začleněno do Osmanské říše. I přes vliv Turků zůstalo z převážné většiny srbské přibližně do 16. století. Během 17. století proběhlo několik pokusů o znovuzískání území zpod turecké nadvlády. Povstání však byla vždy tvrdě potlačena. Během téměř 500leté vlády Osmanské říše dochází k několika migracím obyvatelstva. Srbové směřovali většinou na sever či na jih a území Kosova osídlovalo obyvatelstvo z Osmanské říše přicházející z východu. Koncem 16. století do Kosova pravidelně proudilo a usazovalo se i albánské etnikum.⁶

Koncem 19. století kosovští Albánci nahradili kosovské Srby jako dominantní etnickou skupinu a obyvatelstvo se postupně začalo islamizovat. Během 20. století dochází ke střídavému utlačování jedné etnické skupiny druhou. Pro vývoj Kosova je důležité vytvoření albánského státu, díky jehož uměle vymezeným hranicím se značná část albánského obyvatelstva ocitla na kosovském území.

Po balkánských válkách, které proběhly v letech 1912 – 1913, obsadila většinu kosovského území srbská a černohorská armáda. Turci byli poraženi. Srbové se o vznik albánského státu nezasazovali, přesto byla v roce 1912 vyhlášena jeho nezávislost a v roce 1913 byl uznán na mezinárodní konferenci velvyslanců v Londýně, a to v přibližně stejných hranicích jako v současnosti, přičemž území, které dnes tvoří Kosovo, bylo rozděleno mezi Srbsko a Černou Horu.⁷

Cílem konference bylo řešení mezinárodní situace a utvoření základu budoucího systému na Balkáně. Etnická promíšenost, křehké náboženské vztahy a rozsah albánského osídlení byly mocnostem známy. Výsledná podoba hranic byla ale především kompromisem mezi značně odlišnými představami jednotlivých velmocí, především Rakouska-Uherska a Ruska, o budoucí podobě Balkánu. V důsledku pak téměř polovina albánské populace zůstala vně albánského státu. To zapříčinilo vznik ohniska napětí a nepokojů, které nejsou do současnosti uspokojivě vyřešeny.⁸

Většinu 20. století žili kosovští Albánci pod srbskou správou a Srbsko jim povětšinou vládlo nekompromisně.⁹ Pokusy Albánců o samostatnost byly Srby záhy nekompromisně potlačovány. Ve svém jednání vůči nim byli velmi tvrdí, docházelo

⁶ Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo* (New York: Columbia University Press, 1998), 22.

⁷ Tim Judah, *Kosovo: What everyone needs to know* (New York: Oxford university press, 2008), 38-39.

⁸ Patrik Girdle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 31.

⁹ Noel Malcolm, *Kosovo: A Short History* (London: Macmillan, 1998), 13-17.

k zabíjení povstalců, konfiskaci majetku a stěhování srbských rodin na kosovské území, aby ho opět poslovanštili.

Po první světové válce bylo Kosovo sjednoceno do nově vzniklého státu Jugoslávie (v letech 1918-1929 se stát jmenoval Království Srbů, Chorvatů a Slovinců), kde se stalo pouze vyšší správní jednotkou.¹⁰

V průběhu druhé světové války došlo k obsazení Jugoslávie hitlerovským Německem a jeho spojenci a území bývalého království bylo rozděleno mezi jednotlivé spojenecké státy. Kosovo se dostalo pod italskou správu, která ho sloučila s dalšími územími, kde žilo albánské obyvatelstvo, a vytvořila loutkový stát Velké Albánie.¹¹

Po druhé světové válce opět připadlo Jugoslávii pod Titovou¹² vládou, tentokrát byla však Kosovu zaručena autonomie¹³ (viz Příloha č. 1). Ve čtyřech federativních republikách existovala etnická většina, dvě byly etnické smíšené. I když bylo Kosovo obydlené převážně albánským obyvatelstvem, Srbové si ho z hlediska národnostní důležitosti nárokovali a požadavky Albánců ignorovali.

Titova smrt v roce 1980 společně s koncem studené války a následným rozpadem Jugoslávie připravily půdu pro vypuknutí konfliktů, které do té doby komunistický režim a Titova diktatura dokázaly udržet v relativním klidu. Kořeny konfliktu, ke kterému došlo v 90. letech v Kosovu, můžeme hledat také v kontextu nové vlny nacionalismu, který vznikl v 70. a 80. letech 20. století. Po dobu trvání studené války stmeloval Jugoslávii vnější tlak. Nacionální konflikty, ke kterým docházelo, a které musela Jugoslávie řešit, byly režimem potlačovány, aby pro ni tak nepředstavovaly hrozbu. Napětí a konflikt mezi etniky však byly vždy přítomny. Jugoslávie zároveň do značné míry vycházela vstříc nacionálním aspiracím jednotlivých národů. Postavení Albánců se ve srovnání s meziválečnou dobou (kdy nebyla uznávána ani jejich existence, neměli vlastní školství apod.) velice zlepšilo. Titova strategie spočívala v potlačování jakýchkoliv připomínek etnické různorodosti populace tak, aby nenarušovaly existenci socialistického státu. Přestože takto nedocházelo k otevřeným projevům nepokojů, nesnášenlivost mezi etniky

¹⁰ Václav Štěpánek, *Jugoslávie-Srbsko-Kosovo; Kosovská otázka ve 20. století* (Brno, Masarykova univerzita, 2011), 45-46.

¹¹ Ibid, 78.

¹² Josip Broz Tito byl prezident Socialistické federativní republiky Jugoslávie, předseda Svazu komunistů Jugoslávie, za druhé světové války vedl protinacistický odboj a po druhé světové válce po roztržce se Sovětským svazem stál při zrodu Hnutí nezúčastněných zemí, jehož hlavním představitelem byl až do své smrti.

¹³ Patrik Gírgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 45.

stále zůstávala. V 60. a 70. letech 20. století přišla snaha o decentralizaci moci a přenesení větších pravomocí na jednotlivé členské státy. Právě napětí v Kosovu způsobené vzrůstající mocí kosovských Albánců přispělo v 80. letech k jugoslávské krizi a předcházelo eskalaci ostatních konfliktů. Po jejím skončení se naplno projevíly staletí staré etnické a náboženské spory. Bosenské války, která proběhla v letech 1992 až 1995, se účastnily útočící jednotky bosenských Srbů a bosenských Chorvatů, Republika Srbsko, nebo jen Srbsko a Herceg – Bosna a republika Bosny a Hercegoviny, také Chorvatsko a jeho jednotky.¹⁴

Přístup mezinárodních aktérů k řešení bosenské krize ovlivňovala situace po studené válce. S rozpadem Sovětského svazu hledala Severoatlantická aliance důvody své pokračující existence a nové cíle svého působení. Nebyla připravena podat pomocnou ruku a okamžitě řešit válku v Bosně, což bylo způsobeno také neexistencí shody v rámci mezinárodního společenství ohledně možného postupu při řešení etnických konfliktů. Pozice NATO byla navíc oslabena opozičním postojem Francie vůči převaze USA a Aliance v bezpečnostních záležitostech Evropy. Nalezení řešení konfliktu bylo z důvodu nepřipravenosti obtížné.

Po pádu Sovětského svazu a komunistického režimu vzrůstal vliv nacionalismu, národnostní elity se začaly vymezovat na základě své etnické příslušnosti a náboženství a domáhaly se svého podílu na moci.¹⁵ Po vyhlášení nezávislosti Chorvatska a Slovinska v červnu 1991 také bosenský prezident Izetbegovič odmítl myšlenku setrvání Bosny v Jugoslávii. Na podzim roku 1991 se na území Bosny vytvořilo šest srbských autonomních oblastí převážně na severovýchodě Bosny, dvě chorvatské v západní části Hercegoviny a muslimský vliv byl soustředěn do oblasti střední Bosny a Sarajeva. V červenci 1992 si Chorvaté z jihozápadní Bosny a Hercegoviny ustanovili společenství Herceg – Bosna.¹⁶

Po uznání Bosny a Hercegoviny jako samostatného státu Evropským společenstvím bosenští Srbové začali ozbrojený konflikt svou kontroverzní strategií etnické čistky, tedy vysídlování lidí jiné etnické skupiny než oni sami. Docházelo

¹⁴ Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge* (New Haven and London: Yale University Press, 2002), 42.

¹⁵ Ladislav Hladký, *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země* (Brno: Doplněk, 1996), 125-132.

¹⁶ Ibid, 147–149.

k brutálním střetům, např. bitva o kontrolu starého města Mostar v průběhu roku 1993, která byla provázena devastujícím krveprolitím.¹⁷

Válka v Bosně a Hercegovině v letech 1992 až 1995 nebyla jen brutální občanskou válkou, ale také mezinárodním konfliktem, neboť se do ní zapojily i sousední země, především Chorvatsko a Srbsko. Následně došlo k zapojení mezinárodního společenství hlavně skrze činnost mezinárodních organizací OSN a NATO. Jejich přístup ke konfliktu v Bosně a humanitární intervence OSN a vojenská intervence NATO, které následovaly, byly často terčem kritiky pro svou neefektivnost a neschopnost zabránit rozsáhlému konfliktu a útokům proti civilistům, kdy bylo zabito stovky tisíc civilistů a přibližně dvě třetiny bosenských obyvatel byly vysídleny ze svých domovů. OSN, jejíž principy a zásady sjednocují téměř všechny státy světa, se do konfliktu zapojila již v jeho počátcích roku 1992. Nejdříve v podobě uvalení hospodářských sankcí na Svazovou republiku Jugoslávii a poté vysláním prvních vojáků tzv. „modrých přileb“ (UNPROFOR)¹⁸.

Po masakrech v Srebrenici a krvavém odstřelování na tržnici Markale v Sarajevu se do situace roku 1995 nakonec vložily jednotky NATO Operací Rozhodná síla a zasáhly proti jednotkám srbské armády. V listopadu téhož roku byla podepsána Daytonská dohoda, která ukončila válku v Bosně a Hercegovině.¹⁹

Daytonská mírová dohoda ustanovila decentralizovanou federaci skládající se ze dvou entit – federace Bosny a Hercegoviny a Republiky srbské. Představuje sdílení moci mezi etniky a zaručuje jim ochranu. Na jednu stranu má každé ze tří etnik speciální práva a status, na druhou stranu jsou od sebe tímto etnika velmi oddělena a s existujícím minoritním vetem hrozí oslabení nastaveného sdílení moci.²⁰

Nejasnost v tom, zda pohlížet na situaci v Bosně jako na občanskou válku nebo ji považovat za mezinárodní konflikt, ovlivnila postoj Spojených států amerických a ochotu prezidenta Bushe nasadit vojenské jednotky. Bushova administrativa také zastávala názor, že konflikty v Evropě by si mělo řešit předně Evropské společenství. Až s příchodem Billa Clintona do prezidentského úřadu se přístup americké politiky vůči

¹⁷ Michael Schuman, *Nations in transitions: Bosnia and Hercegovina* (New York: Facts On File Inc., 2004), 44-45.

¹⁸ United Nations Protection Force byla největší, nejdražší a nejsložitější mírová operace v historii OSN. Původně se základnou v Sarajevu s dvěma cíli: udržovat mír mezi nepřátelými stranami a najít permanentní řešení pro obyvatele bývalé Jugoslávie.

¹⁹ Petr Mareš a Jiří Fidler, *Dějiny NATO* (Praha: Paseka, 1997), 212-213.

²⁰ Sofia Sebastián-Aparicio, *Post-war statebuilding and constitutional reform in divided societies: beyond Dayton in Bosnia* (Houndsmill, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014), 52-53.

Balkánu změnil. I Clinton však mluvil o mírových misích, ne ozbrojenému zásahu. Americký prezident Clinton nakonec došel k názoru, že zapojení NATO a USA v Bosně je nevyhnutelné. Ke změně postavení mezinárodních aktérů navíc přispěla role médií a veřejného mínění, které podpořilo nahrazení humanitárních gest strategií k ukončení války.

O vojenské intervenci bylo rozhodnuto na základě rezoluce RB OSN č. 836, která opravňovala použití síly mimo jiné v případě ohrožení bezpečných oblastí. Právě limitované, ale výrazné použití leteckých sil Aliance činilo hrozbu věrohodnou. Letecké útoky přivedly bosenské Srby pod tlak a zamezily jim v útoku proti dalším bezpečným oblastem.

Počátkem 90. let, kdy probíhaly války v Bosně a Chorvatsku, se veřejné sdělovací prostředky o Kosovo moc nezajímaly. Původní snaha kosovských Albánců pod vedením LDK (Demokratický svaz Kosova) v čele s Ibrahimem Rugovou o relativně mírový a nenásilný přístup byla zklamáním.

Přístup mezinárodního společenství k řešení kosovské krize byl problematický a nakonec vedl k posílení Srbů a radikalizaci kosovských Albánců. Mezinárodní společenství nikdy nepřispělo ke snaze Kosova o sebeurčení.²¹ Vzhledem k tomu, že práva menšin byla považována za věc jednotlivých států a bylo zakázáno se vměšovat do vnitřních záležitostí státu, mezinárodní společenství se o dění v Kosovu v roce 1991 zajímala minimálně. Poté však docházelo k postupnému rozpadu Jugoslávie a do popředí se dostala otázka sebeurčení všech jugoslávských států na mezinárodním poli. Evropské společenství ustanovilo komisi vedenou francouzským ústavním soudcem Robertem Badinterem. Názory komise se staly stěžejní pro situaci a postavení Kosova.²²

V listopadu roku 1991 došla komise k názoru, že vznikající státy rozpadající se Jugoslávie jsou státy nové, ne rebelské, a zajistila tak pokračující podporu OSN. Kosovo však nebylo samostatným státem (republikou). Do roku 1989 bylo jednou ze srbských provincií s autonomním postavením a právy a povinnostmi republiky (společně s Vojvodinou). V březnu 1989 Srbsko zrušilo kosovskou autonomii a přispělo tím ke krizi, která napomohla rozpadu Jugoslávie. V právním rámci se Socialistická

²¹ Richard Caplan, „International Diplomacy and the Crisis in Kosovo“, *International Affairs* 74, No. 4 (1998), 746.

²² *Ibid.*, 747.

federativní republika Jugoslávie (SFRJ) skládala z republik dominantně obývaných jedním nebo více jugoslávskými národy. Albánci byli považováni za národnost s vlastním státem Albánie vně Jugoslávie. V důsledku toho byla žádost Kosova o samostatnost, kterou si podávaly s ostatními státy v prosinci roku 1991, zamítnuta.²³

Proces uznávání nových států zahrnoval nutnost podřídít se Helsinským normám²⁴ a přijmout opatření, která by zajistila práva a bezpečnost menšin v nově vznikajících státech. Evropské společenství tak chtělo předejít či korigovat problémy, jaké by s rozpadem SFRJ mohly vzniknout. Právní rámec byl již připraven na konferenci o Jugoslávii. Pro přijetí byl potřeba podpis všech vznikajících jugoslávských republik. Pro Kosovo bylo důležité zahrnutí faktu, že status republiky případně také autonomním oblastem, které před rokem 1990 disponovaly právy a povinnostmi republiky. Od tohoto požadavku bylo nakonec upuštěno, aby Evropské společenství dosáhlo podpisu Srbska a Černé Hory, a status Kosova a jeho potenciální autonomní postavení byly pouze zmíněny jako podmínka pro zlepšení vztahů mezi mezinárodním společenstvím a Jugoslávii.²⁵

Největší zklamání pak pro kosovské Albánce přišlo roku 1995. Vkládali naděje do Daytonské dohody, avšak kosovská otázka tam vůbec nebyla řešena. Hlavním cílem Daytonu bylo ukončení války Bosně. Nestálo se o zbytečné komplikace a mezinárodní společenství si nechtěla popudit Miloševiče, který byl brán jako ten, jenž je potřeba pro úspěšné implementování uzavřené mírové dohody.²⁶

Přístup USA k Miloševičovi byl složitý. Na jednu stranu USA odsuzovaly zvěrstva, kterých se srbské jednotky dopustily v Chorvatsku, Bosně a Kosovu, na stranu druhou považovaly Miloševiče za toho, který by měl udržet mír v regionu. Byl to právě Miloševič, který donutil bosňácké Srby k podpisu Daytonské dohody.²⁷

Selhání začlenit Kosovo do Daytonské dohody se projevilo v budoucnu. Daytonská smlouva řešila územní rozdíly a etnické poměry, kterých se dosáhlo válečným

²³ Richard Caplan, „International Diplomacy and the Crisis in Kosovo“, *International Affairs* 74, No. 4 (1998), 748.

²⁴ Helsinský závěrečný dokument (Helsinki Final Act) byl podepsán na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se uskutečnila v červnu roku 1975.

²⁵ Richard Caplan, „International Diplomacy and the Crisis in Kosovo“, *International Affairs* 74, No. 4 (1998), 749-750.

²⁶ *Ibid.*, 754-755.

²⁷ Mark Smith, *The Kosovo Conflict: US Diplomacy and Western Public Opinion* (Figuroa Press: Los Angeles, 2009), 8.

násilím, a mírová snaha o řešení situace kosovských Albánců se nesečkala s úspěchem. Tento kontrast nevyslal do Kosova příznivou zprávu.²⁸

Mezinárodní společenství poučeno z konfliktu v Bosně se snažilo řešit kosovskou krizi po roce 1995 již od počátku. Zájem vyplýval mimo jiné z obav z eskalace konfliktu, z humanitárních důsledků z ní vyplývajících a ze šíření násilí do dalších zemí. Bylo si dobře vědomo konfliktní situace v balkánském regionu a sledovalo její vývoj. Sílily starosti o stabilitu celého regionu a o bezpečnostní riziko, které by jeho destabilizace přinesla sousedícím zemím. Okamžitá, avšak váhavá reakce mezinárodních společenství byla způsobena vnitřními neshodami o jednotném postupu, obavou ze zasahování do vnitřních záležitostí určitého státu (princip nedotknutelnosti suverenity státu - porušení srbské svrchovanosti) a následných důsledků a precedentu, který by se tím nastolil, a v neposlední řadě z výše zmíněné opatrnosti v souvislosti se vztahem s Miloševićem a strachem o destabilizaci regionu.

²⁸ Patrik Girgle, *Kosovo*. (Praha: Libri, 2009), 85-90.

2. Postupný vývoj kosovské krize a zapojení mezinárodního společenství v období duben 1996 - duben 1998

Po neúspěchu Daytonské dohody se s ohledem na situaci v Kosovu Rugovova²⁹ strategie pasivní rezistence vůči srbské politice represí a snaha o mírové řešení situace v Kosovu ukázala jako neefektivní. Mezinárodní společenství si uvědomovalo těžkou situaci kosovských Albánců, nebylo však ochotno komplikovat kvůli ní již tak složité vyjednávání Daytonské dohody a odmítlo se zabývat postavením Kosova jako státu usilujícího o uznání své samostatnosti.

Svou roli ve zdráhání se mezinárodního společenství sehrála také obava vyvolání precedentu změny vnitřních jugoslávských hranic a relativně nízká vlna násilí, která provázela kosovskou krizi do roku 1998 v porovnání s např. právě válkou v Bosně a Hercegovině a Chorvatsku.

Kosovské vedení zastávalo strategii pasivní rezistence vůči srbské politice represí, a to až do Daytonské dohody. V čele s Ibrahimem Rugovou se téměř po desetiletí snažili upozornit mezinárodní aktéry na svoji situaci a získat jejich podporu. Mírová snaha se neseskala s úspěchem a až radikalizace a násilí dohnaly mezinárodní společenství k intervenci v kosovské krizi. Mezinárodní společenství pohlíželo na Kosovo jako na vnitřní záležitost Srbska – přístup známý již z roku 1991 z konference Evropského společenství pro bývalou Jugoslávii v Haagu.³⁰ Kosovští Albánci dali najevo svou nevoli, když byla nová Jugoslávie uznána několika zeměmi Evropské unie v dubnu 1996. Rugova se ocitl v těžké pozici. Dostalo se mu sice mezinárodního uznání, avšak jeho tzv. *ghándiovská* politika neměla úspěch a zanechala ho vyčerpaného mezi jeho zklamány a stále rozčilenějšími stoupenci. Daytonská dohoda byla vykládána kosovskými Albánci jako pokrytecká ve světle toho, že bosenským Srbům byla přiznána entita v rámci Bosny a Hercegoviny Republika srbská.³¹

²⁹ Ibrahim Rugova byl literární kritik a předseda Svazu spisovatelů - představitelem albánské inteligence - a zakladatel a předseda strany Demokratická liga Kosova. V dubnu 1991 byl zvolen prvním kosovským prezidentem. Nezávislost vyhlásila kosovská strana v říjnu 1991. Nebyla uznána Srbskem ani na mezinárodním poli.

³⁰ Patrik Gingle, *Kosovo*. (Praha: Libri, 2009), 85-97.

³¹ Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo* (New York: Columbia University Press, 1998), 292-293.

Postupně se do popředí dostávala Kosovská osvobozenecská armáda (UÇK - Ushtria Çlirimtare e Kosovës). Slábnoucí vliv Rugovy lze pozorovat také ze setkání Jiřího Diensbiera s Rugovou v Praze v prosinci 1998:

„Při našem setkání v hotelu Hoffmeister Rugova působil unaveně. Mohlo to být nevyspáním a únavou z cest. Měl jsem však pocit, že příčiny jsou hlubší. Opakoval, že cílem je nezávislost Kosova, ale neměl žádný nový nápad jak pokračovat, když stále více kosovských Albánců, a to i těch, kteří si ho váží jako intelektuála a dlouho podporovali jeho ghándiovský postoj, se chápe zbraní s argumentem, že svým mírumilovným přístupem nic nedokázal.“³²

Kosovo jako autonomní oblast patřící Srbsku usilovalo o navrácení svých práv, které mu zaručovala nová jugoslávská ústava z roku 1974. Ústava Kosovo společně s Vojvodinou stavěla na stejnou úroveň jako svazové republiky. Kosovo tak dostalo možnost více ovlivňovat svůj vnitřní vývoj. Toto postavení kosovských Albánců bylo značně omezeno, de facto zrušeno, roku 1989 změnami v srbské ústavě. Roku 1980 po Titově smrti začal postupně slábnout vliv komunistické ideologie a začaly opět protesty a potyčky mezi kosovskými Srby a Albánci.

V průběhu 80. let 20. století se v kosovské autonomní oblasti stupňovalo etnické napětí mezi většinovými³³ Albánci žádajícími udělení statutu federální republiky a menšinovými Srby, kteří se cítili albánskými požadavky ohroženi.

Slobodan Milošević³⁴ vždy tvrdě odmítal snahy Kosova o větší autonomii. Miloševićovým cílem bylo zachovat Kosovo jako součást Srbska, ale bez Kosovských Albánců. Byl zvolen do funkce předsedy Svazu komunistů Srbska v únoru roku 1986. V té době byl již v politice dva roky, a to spíše v roli oponenta liberalismu a nacionalismu. Slobodan Milošević prezentoval sám sebe v srbských médiích jako hrdina a spasitel. Hrál na struny srbské národní identity. V kosovském konfliktu viděl šanci, jak se dostat k moci v celém Srbsku. „Miloševićův mýtus“ vznikl už při jeho první návštěvě Kosova v dubnu 1987. Slova vzatá z kontextu byla opakována srbskou televizí

³² Jiří Dienstbier, *Daň z krve* (Praha: Lidové nakladatelství, 2002), 50.

³³ Podíl albánského etnika na národnostním složení Kosova dlouhodobě rostl (ze 74 % v roce 1971 na 77 % o deset let později), zatímco srbská menšina (18 %, resp. 13 % populace) byla proporcionalně stále více upozadována. (viz Příloha č. 2)

³⁴ Srbský a jugoslávský prezident a komunista využívající nacionalismu jako nástroje k uchopení větší moci snaží se vrátit Srbům jejich dominantní postavení a současně chtěl udržet Jugoslávii jako celek. Miloševićovým cílem bylo zachovat Kosovo součástí Srbska. Zastával tvrdý postoj proti Albáncům, pseudovlastenectví.

stále dokola a Miloševićův projev druhý den pobídl Srby, aby přijali boj kosovských Srbů za svůj. Postavil se za Srby a stal se obhájcem jejich národních práv. Pokračoval v tomto duchu i v autonomních oblastech. Obracel se k srbské mytologii, jež považuje Kosovo za svůj domov, který jim Turci vzali.³⁵ Využil situaci v Kosovu v cestě za větší mocí, rozdmýchával nacionalistické nálady a silně využíval médií k manipulaci veřejnosti ve svůj prospěch. Jakékoliv protesty kosovských Albánců byly potlačovány.³⁶ Ti se pak přiklonili k podpoře radikální Kosovské osvobozené armády, ve které viděli jedinou možnost, jak dosáhnout nezávislosti.

Od svého vzniku v 90. letech 20. století stála UÇK v anonymitě, z níž v zimě roku 1998 vystoupila a začala otevřeně útočit na srbskou policii. Miloševićovo populistické úsilí o „znovusjednocení“ Srbska vyvrcholilo v březnu roku 1989 likvidací autonomie Kosova.³⁷

V průběhu let 1996 a 1998 nabral konflikt v Kosovu značnou měrou na intenzitě, vzrostlo napětí a stupňují se počty násilných útoků vůči srbské správě. Albánští ozbrojenci se stavěli proti srbské policii stále otevřeněji. V listopadu roku 1997 došlo ke konfrontaci ve vesničce Vojnik v západním Kosovu mezi srbskou policií při výběru daní a albánskými ozbrojenci, kteří se jí palbou snažili zatlačit zpět. Záminkou k otevřené válce proti srbským bezpečnostním složkám se stala demonstrace na pohřbu albánského učitele Halita Geciho, který zemřel při přestřelce mezi albánskými ozbrojenci a srbskou policií.³⁸

Srbská policejní síla nebyla dostatečná proti taktikám UÇK, Srbsko však váhalo s použitím armády. Srbská vláda by tím přiznala závažnost situace, kterou si až doposud odmítala připustit, a existovaly obavy ze zapojení mezinárodního společenství do krize. Naopak strategie UÇK od druhé poloviny 90 let spočívala v podněcování násilných střetů, které by si vynutily zásahy srbských sil, doufajíc tak, že rostoucí konflikt si vynutí zásah západních států v prospěch nezávislosti kosovských Albánců. Cílem této strategie bylo přimět mezinárodní společenství, aby se rozhodlo zasáhnout ve prospěch nezávislosti

³⁵ Christina M. Morus, „Slobo the Redeemer: The Rhetoric of Slobodan Milosevic and the Construction of the Serbian ‘People’”, *Southern communication journal* 72, No. 1 (2007)

³⁶ Jan Pelikán, Lubomíra Havlíková, Tomáš Chrobák, Jan Rychlík, Miroslav Tejchman a Ondřej Vojtěchovský. *Dějiny Srbska* (Praha: NLN, 2005), 517.

³⁷ Patrik Girgle, *Kosovo*. (Praha: Libri, 2009), 63-69.

³⁸ Ibid. 97.

kosovských Albánců. Druhým cílem UÇK však bylo zbavit Kosovo srbské menšiny a vytvořit tak etnicky homogenní prostor.³⁹

Pro mezinárodní společenství se Milošević vždy snažil, aby byli Srbové vnímáni pouze jako oběti, nikdy agresori. Pomohli mu k tomu dobré vztahy se Západem, které udržoval díky tomu, že byli ve dvou válkách na stejné straně. Veškeré agresivní akce sváděl na obranu. Velvyslanec USA pro Balkán Robert Gelbard označil v březnu 1998 UÇK⁴⁰ jako „*nepochybně teroristickou organizaci*“,“⁴¹ a Milošević využil jeho neuvážená slova jako záminku k souhlasu s vojenskou akcí. Hlavním cílem bylo zpětné získání území od UÇK. Jednalo se především o Drenici, což se podařilo. Srbové tak opět disponovali kontrolou nad 90 % území Kosova a hlavními silničními tahy. Během těchto operací přišly o život stovky civilistů a mnoho jich bylo nuceno opustit svoje domovy. Většina uprchla do Albánie či Makedonie. Ze strany kosovských Albánců dochází k etnickým čistkám na srbských rodinách. Masakry v Drenici, regionu ležícímu ve středu kosovského území a téměř výhradně obývaným kosovskými Albánci, provázely region v letech 1998 a 1999. Bylo to zároveň místo, kde vznikla UÇK.⁴² Dopady masakrů vyvolaly reakce mezinárodního společenství, které si začalo uvědomovat rizika možného budoucího konfliktu. V březnu 1998 bylo Srbsku uděleno ultimátum tzv. Kontaktní skupinou.⁴³ Srbská armáda měla do 10 dnů stáhnout z Kosova většinu svých ozbrojených jednotek a zahájit vyjednávání s Rugovou. Kosovoalbánští hlavní představitelé však výzvu k jednání bojkotovali. Ultimátum bylo sice prodlouženo, ale bylo vydáno zbrojní embargo na SFRJ.⁴⁴

Násilí v Kosovu eskalovalo a zprávy o situaci se začaly objevovat napříč světovými médii. Média sehrála velkou roli v případě veřejného mínění. Lze zde pozorovat tzv. *CNN efekt* a to v souvislosti s UÇK.

³⁹ Nigel Thomas a Krunoslav Mikulan, *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001* (Praha: Grada, 2008), 47.

⁴⁰ Patrik Girgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 97.

⁴¹ Nigel Thomas a Krunoslav Mikulan, *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001* (Praha: Grada, 2008), 47.

⁴² *Kosovo & NATO: Impending Challenges: the Views of Experts at the Woodrow Wilson Center: highlights of Seminars/Discussions held March-June, 1999.* (Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 1999), 22.

⁴³ USA, Rusko, Velká Británie, Německo, Francie, Itálie

⁴⁴ Patrik Girgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 98 - 99.

Tzv. *CNN efekt*, tedy důležitost role mediálního zpravodajství v ovlivňování a prosazování určité politické agendy, nejenže ovlivňuje rozhodování mezinárodních aktérů, jakým směrem směřovat určitou agendu, ale v některých případech je nutí preferovat konkrétní agendu před ostatními, které by v normálním případě měly přednost.

I přes snahu srbských jednotek byl novinářům umožněn přístup do kosovské oblasti v období konfliktu a zprávy o situaci v Kosovu postupně začaly plnit hlavní relace světových médií. Mediální pozornost nebyla v letech 1998 a 1999 konstantní. Existovalo šest významnějších událostí, jejichž reportážím se dostalo více pozornosti:

1. Drenický masakr na přelomu února a března 1998,
2. operace NATO Determined Falcon v polovině června 1998,
3. masakr v Gornje Obrinje 26. září 1998,
4. masakr v obci Račak 15. ledna 1999,
5. diplomatická jednání v Rambouillet (především poslední dny),
6. poslední týden před zahájením operace.

Výkyvy v mediální pozornosti zaznamenaly především tři události: Drenický masakr, masakr v Gornje Obrinje a masakr v obci Račak. Těmto událostem byl věnován až nepřiměřený mediální zájem (viz Příloha č. 3)⁴⁵.

Tzv. CNN efekt nabyl na významu také v percepci UČK. Již v průběhu roku 1998 se začínalo měnit světové veřejné mínění v náhledu na UCK. Ač byla dříve prezentována a veřejností považována za teroristickou organizaci, začíná se na ní obratem nahlížet jako na osvobozenou skupinu sledující národní zájmy a bojující za základní lidská práva. USA jasně viděly, že zvláště pro ně bude veřejné mínění nesmírně důležité pro případnou budoucí intervenci. Média vytvářela obraz situace, který ovlivňoval politiky i veřejnost a stal se dalším faktorem, který je záhodno brát v potaz v procesu analyzování vývoje situace v Kosovu.⁴⁶

V červnu 1996 byla v Prištině otevřena kancelář amerického informačního centra (US Information Office). Cílem bylo potvrdit stálý zájem a obavy USA o situaci v Kosovu a seznámit obyvatele s USA. Zároveň byla ustanovena americká delegace z Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), aby monitorovala situaci v Kosovu.

⁴⁵ Babak Bahador, *The CNN Effect in action: How the news media pushed the West toward war in Kosovo* (New York: Palgrave Macmillan, 2007), 76-77.

⁴⁶ Ibid, 67-161.

Vyzvala představitele kosovských Albánců i kosovských Srbů, aby zklidnili situaci a neprodleně začali s vyjednáváním.⁴⁷

Evropská unie před rokem 1997 nevyvinula žádné iniciativy směřující k zlepšení situace v Kosovu. Až roku 1997 Evropská komise spustila z Berlína tzv. CPN (Conflict Prevention Network) se zaměřením také na Kosovo. CPN doporučil podniknout kroky k tomu, aby EU mohla postupně zesílit svoji roli v nastávající krizi. EU vyjádřila přání zřídit kancelář informačního centra EU v Prištině, financovala vzdělávací programy a v říjnu 1997 vydala koncept prohlášení volající po řešení etnických a menšinových problémů v Kosovu a regionu. V době počátku krizového vývoje na Balkáně a konkrétně kosovské krize nebyla Evropská unie připravena efektivně reagovat, jelikož postrádala především fungující obranou a bezpečnostní politiku. Amsterdamská smlouva podepsaná v roce 1997 zavádí v SZBP⁴⁸ nové nástroje a účinnější postupy rozhodování a možnost vojenské angažovanosti ze strany EU.⁴⁹

Vedoucí členské státy NATO a Rusko intenzivně diskutovaly o situaci v Kosovu a vyvíjející se krizi v letech 1997 a 1998. Dvě hlavní fóra pro diskuzi byla Rada bezpečnosti OSN a Kontaktní skupina⁵⁰. První takováto diskuze proběhla při mimořádně svolaném setkání ministrů zahraničí Kontaktní skupiny během každoročního zasedání RB OSN v září 1997. Stručné prohlášení, které ze setkání vzešlo, vyjadřovalo obavy členů Kontaktní skupiny z napjaté situace v Kosovu a varovalo kosovské Srby i Albánce proti užití násilí jako prostředku k dosažení politických požadavků. Prohlášení neobsahovalo uvalení sankcí v případě, že varování nebude bráno v potaz. V tento okamžik se Západ a Rusko shodly na tom, že podporují navrácení Kosova k autonomnímu statusu v rámci Socialistické federativní republiky Jugoslávie, jako tomu bylo do roku 1989, kdy jim Milošević tento status odebral. Neshodli se však již na způsobu dosažení cíle. Kontaktní

⁴⁷ Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo* (New York: Columbia University Press, 1998), 297.

⁴⁸ Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie založená Maastrichtskou smlouvou v roce 1993 jako jeden z postupných kroků dlouhodobého vývoje evropské integrace.

⁴⁹ Albrecht Schnabel, „Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security“, in *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security* (New Faces Conferences, 1999), 27-28. http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Studien_zu_ZS-5.pdf (staženo, 18.05.2017).

⁵⁰ Tzv. Kontaktní skupina pro bývalou Jugoslávii, společenství zemí, které měly zájmy na Balkáně (Velká Británie, Německo, Francie, Itálie, USA a Rusko). Kontaktní skupina patřila mimo mezinárodní právo (mimo rámec OSN), zároveň však fakticky ze zákulisí rozhoduje o bývalé Jugoslávii od svého vzniku v polovině 90. let. 20. století. Dlouhodobě vystupovala a jednala mimo rámec OSN.

skupina zvažovala sankce proti SFRJ. Rusko nesouhlasilo s těmi, které se dotýkaly pouze Srbů a nezahrnovaly Kosovo, avšak bylo ochotno je v budoucnu zvážit, pokud se Milošević ukáže jako neústupný.⁵¹

Ač mohlo být Rusko kvůli sdílenému slovanství a pravoslaví vnímáno jako „přirozený spojenec Srbů“, v době kosovského konfliktu byla ruská vláda značně oslabena kvůli vnitřním problémům. V čele ruské diplomacie stál ruský prezident Boris Jelcin, jehož cílem v zahraniční politice bylo již od začátku získat pomoc Západu.⁵² V Rusku ovšem existují skupiny podporující Slované a tedy Srby. Angažovanost Západu na Balkáně znamenala pro Rusko přinejmenším stejné zapojení se do konfliktů regionu, jinak hrozilo, že nezůstane silnou velmocí a ztratí se za USA.⁵³ Rusko se v mnoha případech staví na stranu Srbska, když určitá intervence mezinárodního společenství má negativní vliv pouze na Srbsko a vyčleňuje tak Kosovo.

V dubnu roku 1998 byla na podnět Kontaktní skupiny chválena Radou bezpečnosti OSN rezoluce č. 1160⁵⁴, která uvalila značné embargo na SFRJ včetně Kosova s tím, že pokud nedojde k politickému dialogu ve věci nalezení řešení krize v Kosovu, budou zvažována další opatření. Rusko rezoluci podpořilo. Je třeba zmínit, že podle části NATO byla schválením této rezoluce otevřena možnost k potenciální vojenské akci a Rusko s užitím síly nesouhlasilo.⁵⁵

⁵¹ Paul Latawski a Martin Smith, *The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold War European security* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2003), 92 - 94.

⁵² *Kosovo & NATO: Impending Challenges: the Views of Experts at the Woodrow Wilson Center: highlights of Seminars/Discussions held March-June, 1999* (Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 1999), 30.

⁵³ James Headley, *Russia and the Balkans: Foreign Policy from Yeltsin to Putin* (London: Hurst & Company, 2008), 60.

⁵⁴ „RESOLUTION 1160 (1998)“, The official site of the UN, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160(1998)) (staženo, 18.05.2017).

⁵⁵ Paul Latawski a Martin Smith, *The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold War European security* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2003), 94.

3. Zapojení mezinárodního společenství do kosovské krize v období duben 1998 – duben 1999

Po prvotních úspěších UÇK přišly po zapojení lépe vyzbrojených a organizovaných srbských jednotek porážky. Narůstající násilí vedlo velvyslance USA Roberta Holbrooka k vyjednání schůzky mezi Rugovou a Miloševićem v Prištině. Srbské útoky však pokračovaly, albánská strana se stáhla. V červnu 1998 dochází k tajnému setkání Holbrooka a představitelů UÇK. Povědomí o tajné schůzce značně oslabilo Miloševićovu důvěrou v USA a ochotu spolupracovat. NATO udělilo Srbsku ultimátum – pod hrozbou leteckých útoků vyjednal Holbrooke s Miloševićem stažení velké části srbských jednotek a umístění dvou tisíc neozbrojených pozorovatelů OBSE.⁵⁶ K ukončení konfliktu opět nedošlo, neboť UÇK dohodu nerespektovala a po stažení srbských jednotek začala obsazovat vyklizené území.

V říjnu 1998 se Kontaktní skupina sešla v Londýně k novému pokusu o vyřešení kosovské krize mírovými prostředky. Potvrdili si klíčový požadavek, tedy aby se Srbsko řídilo rezolucí RB OSN č. 1199, a upevnili si body, ve kterých se všichni členové shodují: konec násilí, stáhnutí vojenských jednotek z Kosova, navrácení uprchlíků do jejich domovů, volný přístup mezinárodních humanitárních organizací k uprchlíkům, spolupráce Jugoslávie s mezinárodním tribunálem a konstruktivní jednání mezi všemi účastníky konfliktu. Rozdílné názory poté panovaly mezi Ruskem a ostatními členy ve věci možného využití vojenských jednotek NATO v případě, že Bělehrad nepřistoupí na požadavky spolupráce Kontaktní skupiny. Rusko bylo názoru, že pro vojenskou akci je třeba souhlasu Rady bezpečnosti.⁵⁷

Když se během prosince 1998 opět naplno rozhořely útoky vedené UÇK, byla do oblasti znovu vyslána srbská armáda. Zásadní událostí, která se v tomto období udála, byl masakr v Račaku. Došlo k němu dne 15. ledna 1999 a stále zůstává ne zcela vyjasněný. Dle tvrzení Albánců bylo pobito 45 albánských civilistů. Srbské orgány tuto interpretaci odmítaly a tvrdily, že těla Albánců byla upravena a naaranžována tak, aby

⁵⁶ Patrik Girdle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 102.

⁵⁷ Albrecht Schnabel, „Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security“, in *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security* (New Faces Conferences, 1999), 26.

http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Studien_zu_ZS-5.pdf (staženo, 18.05.2017).

vypadala jako těla civilistů.⁵⁸ OSN i NATO podpořily verzi kosovských Albánců – za masakr nesou odpovědnost Srbové. Právě tato událost a její interpretace v médiích byly momentem, který vedl až k leteckým útokům.⁵⁹ Násilí neustále eskalovalo, výhrůžky a nátlak ze strany NATO vůči Srbsku se stupňovaly.

„Zpráva o masakru okamžitě prostřednictvím médií obletěla svět a šéf komise OBSE William Walker, aniž by zkoumal jakékoliv okolnosti, konstatoval, že jde o civilisty ubité srbskými ozbrojenými formacemi.“⁶⁰

Poradce OBSE a bývalý německý generál Heinz Loquai zjistil díky pozdějšímu přístupu k tajným dokumentům OBSE, že se na místě činu staly změny. Srbská policie se v Račaku dopustila dvou zásadních chyb - mediální a věcné. Přepadení nebylo zdokumentováno. Za závažnější chybu však považuje fakt, že policie večer místo opustila a nechala mrtvoly ležet na místě s tím, že se ráno vrátí a odveze je k identifikaci - vraždy civilistů, vlny uprchlíků.⁶¹

Misha Glenny, britský novinář specializující se v jihovýchodní Evropě na organizovaný zločin, který je autorem knihy *Pád Jugoslávie*, ve svém článku z 20. ledna 1999 poukazuje na již zavedený vzorec chování mezi UČK a srbskými jednotkami. Zdůrazňuje však, že tentokrát tato událost je natolik závažná, že může konflikt zhoršit a ztížit vyjednávání mezi oběma stranami. Rozebírá Miloševićovu touhu po moci, kvůli které je schopen rozpoutat krize, rozdmýchávat nacionalistický oheň a ohrozit i vlastní obyvatelstvo.⁶²

Pod výhrůžkou vojenské intervence složek NATO se Západ pokusil situaci řešit diplomatickou cestou. Pod tlakem Kontaktní skupiny a za podpory Ruska došlo ke svolání mírové konference ve francouzském Rambouillet blízko Paříže. Účastnili se jí představitelé Kontaktní skupiny, ministři zahraničních věcí Francie a Velké Británie, vyjednávač z Ruska a byly pozvány delegace kosovských Albánců a delegace Srbů. První jednání proběhlo v únoru 1999. Předmětem jednání byl návrh dokumentu připraveného

⁵⁸ Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge* (New Haven and London: Yale University Press, 2002), 193-194.

⁵⁹ Jiří Dienstbier, *Daň z krve* (Praha: Lidové nakladatelství, 2002), 54.

⁶⁰ Tomáš Šmíd a Vladimír Vaďura, *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007), 125.

⁶¹ Patrik Girgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 104-105.

⁶² Misha Glenny, „Motives for a Massacre“, *New York Times*, January 20, 1999, <https://search.proquest.com/central/docview/431117541/abstract/7C131097267C456CPQ/27> (staženo, 18.05.2017).

americkým diplomatem Chrisem Hillem a ruským diplomatem Wolfgangem Petrischem ve věci budoucnosti Kosova. Již z počátku bylo jasné, že dosažení shody bude téměř nemožné, neboť USA a jejich spojenci měli v úmyslu dosáhnout podpisu pouze takové smlouvy, která zahrnuje mezinárodní vojenskou přítomnost k udržení míru. Milošević nesouhlasil především právě s přítomností jednotek NATO na území Kosova a jejich volným pohybem po celém území bývalé Jugoslávie. Albánská delegace protestovala proti tomu, že návrh jim nezaručoval nezávislost. Druhé kolo jednání se odehrálo v březnu 1999 přímo v Paříži, výsledný dokument nesl název Dohoda z Rambouillet. Nakonec jej podepsala pouze kosovská delegace. Srbská strana dokument odmítla a přišla se svým vlastním pozměněným návrhem. V té době bylo ale na další diplomatické vyjednávání pozdě a mezinárodní společenství vědomo si eskalace násilností a bezvýslednosti mírových jednání nevidělo jinou možnost než vojenskou intervenci. Hrozba bombardování ze strany Aliance reálně existovala.⁶³

Všechny čtyři mezinárodní organizace, které se postupně zapojily do kosovského konfliktu, byly založeny k udržení bezpečnosti. Jejich způsoby řešení konfliktu či možnosti vzhledem k právnímu rámci organizace se lišily.

3.1 Role OSN v kosovském konfliktu

Podle Charty OSN⁶⁴ se její mandát a případné intervence týkají vzájemné agrese států. Etnické konflikty jsou však často považovány za vnitrostátní.

Otázkou Kosova se v rámci OSN začal zajímat zpravodaj pro lidská práva Tadeus Maziowiecki, který chtěl v Prištině otevřít kancelář této organizace, bez úspěchu.⁶⁵

OSN se angažovala v kosovském konfliktu uplatňováním svého vlivu na vyjednávání mezi Srbskem a kosovskými Albánci za účelem dospění ke vzájemné dohodě obou stran. Další role OSN souvisely se zapojením do dění Kosova v pozdějších letech a vázaly se ke správě a ochraně bezpečnosti v Kosovu. Tato podkapitola se věnuje

⁶³ Tim Judah, *Kosovo: What everyone needs to know* (New York: Oxford university press, 2008), 84-86.

⁶⁴ „Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora“, Informační centrum OSN v Praze, <http://www.archiv.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (staženo, 18.05.2017).

⁶⁵ Patrik Girgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 86.

intervencím OSN na území Kosova před vojenským zásahem složek NATO. OSN se k situaci na Balkánském poloostrově a konkrétněji k problematice Kosova vyjadřovala již nějakou dobu před rokem 1999. Diskuze a intervence jsou doloženy v zápisech jednání Rady bezpečnosti OSN, které dokumentují snahu o zajištění mírového řešení. Z dokumentů jsou to rezoluce Rady bezpečnosti č. 1160, č. 1199 a č. 1203, které měly pomoci přesvědčit obě strany konfliktu o nalezení mírového řešení. Všechny rezoluce byly přijaty v roce 1998 před vojenským zásahem NATO na kosovském území. Všechny tři rezoluce rozhodují o využití sankcí podle kapitoly VII. Charty OSN (Akce při ohrožení míru, porušení míru nebo činech útočných), jinými slovy obsahují donucovací opatření, která měla vést k obnově míru v oblasti Kosova. OSN považovala etnický konflikt v Kosovu za závažný problém z hlediska vývoje na mezinárodní scéně a z toho hlediska se k němu stavěla. Jak rezoluce dokazují, RB OSN se snažila o vyřešení konfliktu nevojenskými prostředky – uplatněním sankcí.

Rezoluce č. 1160 (31. 3. 1998)⁶⁶: uvalení embarga na Svazovou republiku Jugoslávii včetně oblasti Kosova na dodávání a prodej zbraní a s nimi souvisejícího zboží; ukončení embarga pak mělo být vázáno na urovnání konfliktu. Dále mělo být podle této rezoluce zabráněno přípravě teroristických útoků v oblasti Kosova – odsuzuje excesivní užití síly srbské policie proti civilistům a při mírových demonstracích, stejně tak jako teroristické činy Kosovské osvobozené armády a jiných skupin či osob, kteří mají v úmyslu páchat teroristické činy.

Rezoluce č. 1199 (21. 9. 1998)⁶⁷: potvrdila trvání sankcí dle rezoluce 1160 a vyzvala státy, aby pokud možno zabránily požití fondů pocházejících z jejich území na účely odporující této rezoluci; vyjádřila obavy ve věci intenzivních bojů v Kosovu, již teď považuje situaci v Kosovu za alarmující.

Rezoluce č. 1203 (24. 10. 1998)⁶⁸: požadovala po zneprátelených stranách uzavření příměří a z nadále platného embarga na dodávání zbraní do oblasti vyňala materiál potřebný pro mezinárodní jednotky působící v oblasti (OBSE, NATO).

⁶⁶ „RESOLUTION 1160 (1998)“, The official site of the UN, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160(1998)) (staženo, 18.05.2017).

⁶⁷ „RESOLUTION 1199 (1998)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199%281998%29 (staženo, 18.05.2017).

⁶⁸ „RESOLUTION 1203 (1998)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203%281998%29 (staženo, 18.05.2017).

Přes veškerou opakující se snahu se OSN nepodařilo situaci v Kosovu zlepšit. RB OSN nepřistoupila k důraznějším opatřením, neboť bylo zcela jisté, že by se jí je nepodařilo prosadit u všech členů RB. Například prosazení ekonomických sankcí bylo umožněno za podpory Ruska proto, že v nich bylo zahrnuto také Kosovo a nejen pouze Srbsko.

Jednotky NATO poté zasáhly v Kosovu bez předchozího mandátu RB OSN. Jednalo se o kontroverzní řešení. Členské státy NATO nechtěly ztrácet čas procesem, který by pro ně mohl dopadnout negativně, a tak OSN obešly. Reálně totiž hrozilo, že by nemuselo ke schválení návrhu vojenské intervence dojít. Rusko by totiž jako hlavní podporovatel srbských zájmů a zároveň svého postavení na Balkáně jistě využilo právo veta. Role OSN v kosovském konfliktu byla tímto oslabena. Faktem však zůstává, že OSN využila veškerých svých prostředků k odvrácení humanitární katastrofy.

Členské státy NATO uváděly jako důvod vojenské intervence ohrožení lidských práv obyvatel Kosova, z pohledu mezinárodního práva byl ovšem zásah NATO diskutabilní. OSN tak řešilo složitou mezinárodní situaci po vojenské intervenci tak, aby byla v souladu s mezinárodním právem. Nakonec byla přijata **Rezoluce č. 1244 (1999)**⁶⁹, projednána pěti stálými členy RB, schválení bylo prakticky předem zaručeno, i když ne všechny státy souhlasily bez výhrad (Rusko – tichý souhlas, Čína se zdržela hlasování).

3.2 Role NATO v kosovském konfliktu

Podle Washingtonské smlouvy z roku 1949⁷⁰, zakládajícího dokumentu NATO, je Aliance schopná zasáhnout vojensky pouze v případě konfliktu vztahujícího se na území členského státu Aliance. V takovém případě podniknou ostatní členské státy takovou akci, jakou budou považovat za nutnou, k jeho obraně. Vojenská pomoc patří mezi jednu z možností. Vojenské zásahy NATO zmiňuje článek 3 a článek 5 Washingtonské smlouvy. V případech, kdy v minulosti došlo ke krizové bezpečnostní situaci na území státu

⁶⁹ „RESOLUTION 1244 (1999)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244%281999%29 (staženo, 18.05.2017).

⁷⁰ „The North Atlantic Treaty (1949)“, The official site of the NATO http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf (staženo, 18.05.2017).

nepatřícího k Alianci, členové Aliance nebyli schopni dojít ke konsensu vzhledem k postupu řešení. Po skončení studené války si muselo NATO ujasnit svou pokračující roli v globální bezpečnostní a politické situaci. Byly přijaty agendy, kterými se až dosud NATO nezabývalo. V roce 1992 na zasedání ministrů členských států byl položen základ k postupu a účasti NATO při řešení krize na Balkáně, a to vyjádření podpory případným operacím pod mandátem Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) a později RB OSN. Po vyjasnění svého postavení se NATO začalo v situaci na Balkáně angažovat. K řešení ozbrojených konfliktů má k dispozici celou řadu nástrojů – diplomatický tlak, sankce, hrozbu a využití vojenské síly.⁷¹

Činnost mezinárodních organizací v Kosovu byla povětšinou velmi úzce propojena a cíle NATO byly v počátcích úzce spojeny s požadavky OSN. Tato kapitola se soustřeďuje na vytyčené cíle, zda se jich podařilo dosáhnout a jak výsledek ovlivnil vojenskou intervenci.

NATO především z počátku sehrálo roli garanta rezolucí OSN. Vyvíjelo diplomatický nátlak na obě strany sporu, který dosáhl vrcholu při mírových jednáních ve francouzském městě Rambouillet.

V červenci 1998 Rada NATO konstatovala sílící vliv a počet jednotek UÇK a jejich podporu ze zahraničí. V té době mezinárodní společenství mělo za dlouhodobější cíl zachování celistvosti Socialistické republiky Jugoslávie a posílení autonomie Kosova. Okamžitým cílem pak bylo ukončení bojů a zahájení dialogu obou stran k mírovému vyřešení situace.

Rezoluce č. 1199 vydaná RB OSN v září 1998 již pokládá hrozící humanitární katastrofu v Kosovu za realitu. Pokroku se dosáhlo až při jednáních amerického velvyslance Richarda Holbrooka s Miloševićem dne 6. 10. 1998. NATO se rozhodlo pro tvrdší přístup a přijalo několik dní poté rozkazy o vzdušném útoku, který měl být spuštěn, pokud SRJ nepřistoupí na požadavky rezoluce 1199. Holbrook dokázal Miloševiče přesvědčit k dohodě, která by započala dialog mezi kosovskými Albánci a Srby, omezení srbských bezpečnostních sil a monitorovací mise OBSE.⁷² Pod hrozbou leteckých útoků Jugoslávie podmínky rezoluce přijala. Důležitá součást dohody, NATO

⁷¹ Zdeněk Kříž, *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů. Komparace angažmá v Kosovu a Libyi* (Brno: Masarykova Univerzita, 2012), 13.

⁷² *Ibid*, 46.

Air Verification Mission, byla oficiálně schválena rezolucí č. 1203. NATO tak mělo povoleny přelety přes území Jugoslávie, aby mohlo monitorovat situaci.⁷³ Díky neustálým hrozbám NATO byla situace stále napjatá a počátkem roku 1999 došlo na systematické etnické čistky v Kosovu.

V lednu 1999 došlo na jednání Kontaktní skupiny ministrů zahraničí ke shodě na mírovém plánu pro Kosovo – ukončení násilí, teritoriální integritu SRJ, vybudování demokratických institucí na Kosovu, ochranu lidských práv, bezpečný návrat uprchlíků atd. - a rozhodlo se o svolání jednání Srbů a kosovských Albánců do Rambouillet na den 6. 2. 1999.⁷⁴ NATO požadovalo po Srbech i kosovských Albáncích dodržování rezolucí RB OSN (především č. 1160, č. 1199 a č. 1203).

Pokusy o podpis dohody z Rambouillet a z Paříže v únoru a březnu 1999 selhaly. Shody bylo dosaženo v základních bodech - Kosovo mělo získat jistou míru autonomie; jugoslávská vláda souhlasila s ochranou politických, kulturních, jazykových i náboženských práv a svobod obyvatel Kosova. Srbsko však razantně odmítlo připomínky západních států - větší autonomie Kosova, přítomnost jednotek NATO v Kosovu pro monitorování situace atd. Jakékoliv řešení s předpokládaným osamostatněním se Kosova od Srbska bylo nepřijatelné. Návrh dohody tak podepsala pouze albánská, britská a americká delegace. Rusko a Srbsko návrh odmítly, přestože odmítnutí mohlo vést k začátku vojenské intervenci ze strany NATO. Situace dále eskalovala, když Milošević v reakci na jednání vyslal do Kosova další vojenské síly a Srbsko se připravovalo na válečný stav.

Rada NATO přehodnotila důvody k vojenskému zásahu i bez mandátu OSN – jugoslávská vláda nedodržela předešlé rezoluce RB OSN; OSN důrazně varovalo před hrozcí humanitární katastrofou v Kosovu zapříčiněnou jednáním SRJ, která odmítala hledat mírové řešení konfliktu; konflikt byl hrozbou pro mír a bezpečnost v oblasti.

Dne 29. 1. 1999 odsouhlasila Severoatlantická aliance tehdejšímu generálnímu tajemníkovi Javierovi Solanovi právo rozhodnout o leteckých útocích bez dalšího jednání,

⁷³ Christopher Greenwood, „Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo“, *Finnish yearbook of international law* 10, No. 1 (2002): 148-149.

⁷⁴ Zdeněk Kříž, *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů. Komparace angažmá v Kosovu a Libyi*. (Brno: Masarykova Univerzita, 2012), 48.

tedy i bez souhlasu Kontaktní skupiny, čehož by bylo využito v případě pokračujícího násilí, aby se zabránilo humanitární katastrofě.⁷⁵ V březnu 1999 pak Solana prohlásil, že NATO chystá vojenskou akci proti Jugoslávii.

3.3 Role EU v kosovském konfliktu

Role Evropské unie na Balkáně byla v 90. letech 20. století v období rozpadu Jugoslávie a počátcích balkánské krize značně omezená. EU v té době nedisponovala společnou bezpečnostní či obrannou politikou⁷⁶ a s ní souvisejícími postupy a institucemi, které by zaručovaly rychlou a efektivní reakci. Cíle SZBN⁷⁷ určila až Maastrichtská smlouva roku 1992. Po podepsání Maastrichtské smlouvy došlo k vyhlášení tzv. petersberské mise, která potvrzuje shodu členských států na připravenosti poskytnout konvenční ozbrojené síly k záchranným a humanitárním akcím, k udržování míru či k řešení krizových situací s použitím vojenských jednotek. Státy se rovněž zavázaly podpořit opatření k prevenci konfliktů a mírové operace pod mandátem OSN a KBSE. SZBN byla reformovaná Amsterdamskou smlouvou z roku 1997, která jí dělá jednotnější, pružnější a účinnější. Formulování obrané politiky se odehrálo na francouzsko-britském summitu v St. Malo konaným počátkem prosince 1998. Deklarace obsahovala shodu nejvýznamnějších členů EU ve věci potřeby společných vojenských zásahů EU. Zároveň však obsahuje podmínku, že k zásahům dojde pouze v případě, že se nebude angažovat v situaci NATO. Rozhodnutí o společné vojenské obraně EU bylo přijato až v červnu 1999, tudíž EU nemohla vojensky ovlivnit situaci v Kosovu hned ze dvou důvodů. Jednak možnost vojenské akce byla přijata až po zahájení bombardování, byla teprve na samém začátku realizování. Druhý důvod souvisí se zapojením složek NATO.⁷⁸

⁷⁵ Zdeněk Kříž, *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů. Komparace angažmá v Kosovu a Libyi* (Brno: Masarykova Univerzita, 2012), 58.

⁷⁶ Petr Fiala a Markéta Pitrová, *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009), 589-590.

⁷⁷ Mezi hlavní cíle SZBP EU patří chránit společné hodnoty, základní zájmy a nezávislost EU; upevňovat bezpečnost EU a jejích členských států; chránit mír a posilovat mezinárodní bezpečnost; podporovat mezinárodní spolupráci; rozvíjet a konsolidovat demokracii, právní normy a dodržování LP a ZS

⁷⁸ Miloslav Had, „Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie a Balkán“, in *Stabilita Balkánu a Evropská unie. Příspěvek České republiky*, ed. Miloslav Had. (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006), 21-26.

Do řešení kosovské krize se EU zapojila především sankcemi v souvislosti s rezolucemi RB OSN. Dále také pomocí při humanitárních misích a podporou mírových jednání. Společný postup byl pro členské země EU těžko formulovatelný. Členské státy často zaujímaly rozdílnou pozici vůči Balkánu a rozpadu Jugoslávie, uznávání nových států. Evropa přijala postoj Spojených států amerických a držela se jej. Její reakce byly spíše pasivního než aktivního charakteru. Viděla v něm logické a pragmatické řešení.

Po podpisu Daytonské dohody se EU začala více angažovat v balkánské oblasti s cílem pomoci v dosažení cílů daných Daytonskou dohodou. Počátkem roku 1999 se však členské státy opět nemohly dohodnout na jednotném postupu a následovaly postoj USA a tedy NATO.

Hlavním nástrojem, který EU využívala k intervenci v reakci na porušování lidských práv kosovských Albánců, bylo uvalení sankcí jednotlivými členskými státy. Požadovala zastavení násilí, odvolání zvláštních policejních jednotek, umožnění přístupu mezinárodních organizací do Kosova a snahu o mírové řešení. Sankce stále rostly a vytvářely velký tlak na SRJ, aby přistoupily na podmínky mezinárodního společenství.

Důležitým aspektem intervence EU v kosovském konfliktu byla diplomatická mise Marttiho Ahtisaariho, hlavního vyslance EU pro Kosovo, který spolu se zvláštním zmocněncem Ruska Viktorem Černomyrdinem dokázal v červnu 1999 přimět Miloševiče k přijetí mírového plánu mezinárodního společenství - odchod srbských jednotek, mezinárodní bezpečností a civilní přítomnost OSN, která bude podporována NATO, zavedení prozatímní administrativní správy Kosova, bezpečný návrat uprchlíků, demilitarizaci UÇK a zahájení procesu vedoucího k samosprávě Kosova.

Evropa má v tomto období potenciál, avšak je vidět nutnost zapracovat na společné zahraniční a bezpečnostní politice. Pro balkánský region je největším podnětem ke vztahu s Evropou politická a ekonomická reforma.

3.4 Role OBSE v kosovském konfliktu

OBSE, původně Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE), byla založena na Helsinských zásadách⁷⁹ z roku 1975. V současné době se skládá z 57 členů z Evropy, Severní Ameriky či Střední Asie. K její snaze patří včasné varování a prevence konfliktů, zvládnání jejich průběhu a postkonfliktní obnova.⁸⁰

Mise OBSE jsou výhodné pro své přímé působení v oblasti konfliktu. Členové mise tak sami zakusí místní podmínky a mohou lépe posoudit situaci a analyzovat řešení, která by vedla ke stabilitě v oblasti. Při svých misích OBSE vždy spolupracuje s jiným mezinárodními organizacemi pro snadnější průběh mise.

V říjnu 1998 se podařilo dojednat příměří a do Kosova byla vyslána ověřovací mise KVM (Kosovo verification mission) založená 16. 10. 1998 za účelem kontroly dodržování rezolucí OSN č. 1199 – ověřit dodržování příměří všemi stranami. Jednalo se o druhou misi OBSE v Kosovu, přičemž první mise⁸¹, kde OBSE získala cenné zkušenosti k uskutečňování dalších misí, především v postkonfliktní fázi při implementaci ukončených mírových vyjednávání.

Do mise se na celém území Kosova mělo zapojit asi 2000 ověřovatelů. KVM měla v Kosovu působit po dobu jednoho roku od podpisu smlouvy o jejím nasazení. Členové mise dohlíželi na dodržování příměří, monitorování pohybu vojenských jednotek na kosovském území a komunikace mezi stranami konfliktu. Nešlo o vojenskou misi, pouze monitorovací – ověřovatelé nebyli ozbrojeni, což se ukázalo jako značně problematické, neboť ani jedna ze stran konfliktu zákaz zbraní nedodržovala a ověřovatelé je tak měli problém je k tomu donutit. Působení ověřovatelů tak bylo značně omezeno.

Výhodou terénní mise přímo na místě byly cenné zkušenosti s přímým kontaktem s místním obyvatelstvem – pozorovatelé mohli na vlastní kůži zažít rostoucí napětí a vývoj krize, což bylo neocenitelné a zvýšilo kvalitu a efektivnost mise. O plánovaných

⁷⁹ „Helsinki Final Act“, The official site of the OSCE, <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true> (staženo, 18.05.2017).

⁸⁰ „OSCE“, The official site of the OSCE, <http://www.osce.org> (staženo, 18.05.2017).

⁸¹ První pozorovací mise v Kosovu (The OSCE Missions of Long Duration in Kosovo, Sandjak and Vojvodina) proběhla od roku 1992. Zjišťovala skutečný stav konfliktu, poskytovala informace o ochraně menšin, lidských právech atd. a podporovala dialog mezi obyvateli. Skončila krátce na to během roku 1993 – SRJ již nedalo souhlas s jejím prodloužením.

ozbrojených střetech se pozorovatelé dozvídali okamžitě a dostalo se jim možnosti jim často zabránit. Albánci se pod částečnou zárukou bezpečí začali opět vracet do svých domovů.

Útoky jednotek UCK na Srby však neustávaly a situace eskalovala. Neozbrojení členové mise neměli prostředky, kterými by mohli zhoršování situace zabránit. Mise se podílela také na vyšetřování případů porušení lidských práv. Nejzávažnější takový incident byl konflikt v Račaku v lednu 1999. KVM se ujala vyšetřování a její závěrečné prohlášení vyvodilo jako viníka srbskou stranu, která se proti tvrzení výrazně ohradila.⁸² Mise musela být z Kosova stažena kvůli bezpečnosti svých členů, aniž by došlo k naplnění jejího cíle. Její mandát skončil v okamžiku, kdy byla přerušena mírová jednání v březnu 1999, což vedlo k rozpuštění mise.⁸³

⁸² Patrik Girgle, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 104-105.

⁸³ Albrecht Schnabel, „Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security“, in *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security* (New Faces Conferences, 1999), 29.

http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Studien_zu_ZS-5.pdf (staženo, 18.05.2017).

Závěr

Cílem práce byla analýza průběhu a eskalace kosovského konfliktu, který vedl až k zásahu NATO v dubnu roku 1999, zaměřená na reakce mezinárodního společenství a důvody pro jejich intervenci v situaci v Kosovu. Zodpovídá tak otázku položenou v úvodu, tedy **Co vedlo mezinárodní společenství k intervenci v kosovském konfliktu?**

Na stručnou historii Kosova a vzájemného vztahu albánského a srbského etnika na kosovském území navazuje uvedení do situace na Balkáně před podpisem Daytonské dohody. Hlavní část práce se soustředí na období od roku 1995 po podpisu Daytonských smluv až do začátku vojenské intervence NATO.

Vyostřený kosovský konflikt v 90. letech 20. století vyústil až v občanskou válku. Po zkušenostech s válkou v Bosně a Hercegovině sledovalo mezinárodní společenství situaci v Kosovu již od počátku její postupné eskalace a jejich zapojení bylo váhavé avšak okamžité.

K větší angažovanosti dochází v průběhu roku 1998, kdy se násilné střety na území Kosova vyostřují. Do konfliktu se postupně během roku 1998 zapojily všechny významné mezinárodní organizace Severoatlantická aliance (NATO), Organizace spojených národů (OSN), Evropská unie (EU) a také Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Mezinárodní společenství vedla k zapojení do konfliktu především ochrana lidských práv – humanitární pohnutky z důvodu etnických čistek – a obava o bezpečnost a větší destabilizaci regionu. Všechny čtyři zmíněné organizace byly založeny s hlavním motivem udržení bezpečnosti.

OBSE uskutečnilo v letech 1998 – 1999 svou druhou misi OBSE v Kosovu. Jednalo se čistě o monitorovací misi, nikoliv o ozbrojenou intervenci. Vzhledem k zhoršující se bezpečnostní situaci v Kosovu musela být mise přerušena, aniž by dosáhla svého cíle.

Evropská unie neměla kromě možnosti udělení sankcí v souvislosti s rezolucí RB OSN na situaci v Kosovu výraznější vliv. Soustředila se na humanitární pomoc a podporu mírových jednání. Neměla zdaleka vytvořenou obranu a bezpečnostní politiku a v době konfliktu teprve řešila a postupně realizovala možnost vojenské angažovanosti EU

v konfliktech tohoto typu a za jakých okolností. Většimu zapojení bránila také neschopnost členských států shodnout se na postupu. S jednotným postupem by mělo jednání Evropské unie větší dopad.

OSN využila svého diplomatického vlivu a její zapojení do krize v Kosovu bylo přiměřeně efektivní. Rada bezpečnosti OSN vydala několik rezolucí odsuzujících násilnosti v Kosovu a vyzvala nepřátelené strany k ukončení bojů. Rezoluce č. 1244 z roku 1999 byla uznána zpětně po vojenském zásahu. Potvrdila územní integritu Srbska, ale omezila jeho suverenitu na území Kosova. To umožnilo schválení rezoluce Radou bezpečnosti a vyslání bezpečnostních a civilních jednotek s mandátem OSN do Kosova.

NATO mělo k dispozici nejvíc prostředků – diplomacie, sankce, vojenský zásah – jak stabilizovat kosovský konflikt. Jeho snaha spočívala v počátku ve vyvíjení diplomatického tlaku a následně pokračilo k hrozbám použití vojenské letecké síly. Oficiálním důvodem ozbrojené intervence v kosovském konfliktu byla humanitární situace na kosovském území – humanitární intervence.

Podle mezinárodního práva bylo rozhodnutí NATO vojensky intervenovat v Kosovu sporné, neboť nebylo schváleno Radou bezpečnosti OSN. NATO však vzhledem ke stále se zhoršující humanitární situaci po neúspěšném vyjednávání diplomatů nevidělo jinou cestu. Podle zkušeností se dá předpokládat, že pokračující vyjednávání by nevedlo k řešení a nebylo by to v zájmu kosovského obyvatelstva. Mezinárodní představitelé v tomto případě upřednostňovali humanitární právo před mezinárodním právem veřejným, tedy před suverenitou státu a respektování jeho hranic.⁸⁴

„Javier Solana⁸⁵ poukazoval na nutnost zabránit dalšímu utrpení kosovských Albánců a předejit humanitární katastrofě vrcholící mimo území NATO.“⁸⁶

K zahájení leteckého útoku složek NATO proti Jugoslávii došlo 24. března 1999, operace Spojenecká síla byla spuštěna. Situace Kosova zůstává i po ukončení vojenského konfliktu roku 1999 nejistá. Mezinárodní společenství se aktivně účastní dění v oblasti

⁸⁴ Miloslav Had, „Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie a Balkán“, in *Stabilita Balkánu a Evropská unie. Příspěvek České republiky*, ed. Miloslav Had. (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006), 114.

⁸⁵ tehdejší generální tajemník NATO

⁸⁶ Jan Eichler, *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* (Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006), 117.

s cílem pomoci její stabilitě a rozvoji. Západní Balkán jako oblast sousedící s Evropskou unií stále představuje pro mezinárodní společenství důležitý bod zájmu.

Summary

The aim of the thesis was to analyse and answer the question what led to the engagement of the international community in Kosovo. The aim of the thesis was to analyse the course and escalation of the Kosovo conflict which led to the NATO intervention in April 1999, focusing on the international community's response and the reasons for their intervention in the situation in Kosovo. It answers the question: What led the International Community to intervene in the Kosovo conflict?

The brief history of Kosovo and the relationship between Albanian and Serb ethnic groups in Kosovo's territory is followed by the introduction to the situation at the Balkans before the signing of the Dayton Agreement. The main part of the work focuses on the period since 1995, after signing the Dayton Agreement, until the beginning of NATO military intervention.

Kosovo conflict in the 1990s resulted in civil war. Following the experience of the war in Bosnia and Herzegovina, the international community has been monitoring the situation in Kosovo from the beginning of its gradual escalation. Their involvement was hesitant but immediate.

Greater engagement takes place during 1998, when violent clashes in Kosovo territory are intensifying. All main international organizations, including the North Atlantic Alliance (NATO), the United Nations (UN), the European Union (EU), and the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), joined the conflict gradually during 1998.

The International Community intervened in the conflict particularly for the protection of human rights - humanitarian reasons due to ethnic cleansing – and the fear for security and of greater destabilization of the region. All four aforementioned organizations were established with the objective of maintaining security.

The OSCE conducted its second mission in Kosovo in 1998-1999. It was purely a monitoring mission, not a military intervention. Due to worsening security situation in Kosovo, the mission had to be interrupted without achieving its goal.

Besides the possibility of imposing sanctions in connection with UNSCR, the European Union has no more significant influence on the situation in Kosovo. EU focused on humanitarian aid and the support of peace negotiations. Its defence

and security policy wasn't yet established and it was only just in process of realising the possibility of engagement of EU military force in this type of conflicts and under what circumstances. Greater involvement of EU was also prevented by member states that could not agree on the one way to proceed. With a unified approach, the European Union's action would have greater impact.

The United Nations used its diplomatic influence, and its involvement in the crisis in Kosovo was reasonably effective. The UN Security Council has issued several resolutions condemning the violence in Kosovo and called on the hostile parties of the conflict to end the fighting. Resolution 1244 of 1999 was recognized retroactively after military intervention. It confirmed the territorial integrity of Serbia but limited its sovereignty over Kosovo. This allowed for the adoption of the resolution by the Security Council and the deployment of Kosovo security and civilian forces with a UN mandate.

NATO had the most resources available - diplomacy, sanctions, military intervention - how to stabilize the Kosovo conflict. At first its endeavour was intensifying diplomatic pressure and then it proceeded to the threats of using military air force. The official reason for military intervention in the Kosovo conflict was the humanitarian situation in Kosovo – humanitarian intervention.

According to the international law, NATO's decision to intervene with military force in Kosovo was controversial because it was not approved by the UN Security Council. However, due to the continuing deteriorating of the humanitarian situation after NATO failed to negotiate, there did not seem to be another way. Experience suggests that continued negotiations would not lead to a solution and would not be in the interest of the Kosovar people. In this case, international leaders preferred humanitarian law before public international law, the state sovereignty and respect of its borders.

„Javier Solana pointed out the need to prevent further suffering of Kosovar Albanians and to prevent a humanitarian disaster culminating outside of NATO territory.“

The launch of the NATO Air Force attack against Yugoslavia took place on 24th March of 1999, Operation Allied Force was launched. The situation in Kosovo remains uncertain even after the end of the military conflict. The international community is actively involved in the region in order to help its stability and development. The Western

Balkans as the area on the borders of European Union is still an important point of interest for the international community.

Použitá literatura

Primární zdroje:

„Helsinki Final Act“, The official site of the OSCE, <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true> (staženo dne 18.05.2017).

„Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora“, Informační centrum OSN v Praze, <http://www.archiv.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (staženo, 18.05.2017).

„The North Atlantic Treaty (1949)“, The official site of the NATO http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf (staženo, 18.05.2017).

http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

„RESOLUTION 1160 (1998)“, The official site of the UN, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160\(1998\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1160(1998)) (staženo, 18.05.2017).

„RESOLUTION 1199 (1998)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1199%281998%29 (staženo, 18.05.2017).

„RESOLUTION 1203 (1998)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1203%281998%29 (staženo, 18.05.2017).

„RESOLUTION 1244 (1999)“, The official site of the UN, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1244%281999%29 (staženo, 18.05.2017).

Sekundární zdroje:

Babak Bahador, *The CNN Effect in action: How the news media pushed the West toward war in Kosovo* (New York: Palgrave Macmillan, 2007), 236 s.

Jiří Dienstbier, *Daň z krve* (Praha: Lidové nakladatelství, 2002), 359 s.

Jan Eichler, *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* (Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2006), 303 s.

Petr Fiala a Markéta Pitrová, *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009), 803 s.

Patrik Girgile, *Kosovo* (Praha: Libri, 2009), 162 s.

Miloslav Had, „Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie a Balkán“, in *Stabilita Balkánu a Evropská unie. Příspěvek České republiky*, ed. Miloslav Had. (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006), 26-32 s.

James Headley, *Russia and the Balkans: Foreign Policy from Yeltsin to Putin* (London: Hurst & Company, 2008), 552 s.

Ladislav Hladký, *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země* (Brno: Doplněk, 1996), 218 s.

Ladislav Hladký a Pavel Hradečný, *Dějiny Albánie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005), 716 s.

Tim Judah, *Kosovo: War and Revenge* (New Haven and London: Yale University Press, 2002), 349 s.

Tim Judah, *Kosovo: What everyone needs to know* (New York: Oxford university press, 2008), 184 s.

Zdeněk Kříž, *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů. Komparace angažmá v Kosovu a Libyi* (Brno: Masarykova Univerzita, 2012), 134 s.

Martin Laryš, „Kosovský konflikt“, in *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, ed. Tomáš Šmíd a Vladislav Vaňura. (Brno: CDK, 2007), 111-145 s.

Paul Latawski a Martin Smith, *The Kosovo crisis and the evolution of post-Cold War European security* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2003), 230 s.

Petr Mareš a Jiří Fidler, *Dějiny NATO* (Praha: Paseka, 1997), 243 s.

Noel Malcolm, *Kosovo: A Short History* (London: Macmillan, 1998), 492 s.

Jan Pelikán, Lubomíra Havlíková, Tomáš Chrobák, Jan Rychlík, Miroslav Tejchman a Ondřej Vojtěchovský. *Dějiny Srbska* (Praha: NLN, 2005), 670 s.

Sofia Sebastián-Aparicio, *Post-war statebuilding and constitutional reform in divided societies: beyond Dayton in Bosnia* (Houndsmill, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014), 247 s.

Michael Schuman, *Nations in transitions: Bosnia and Hercegovina* (New York: Facts On File Inc., 2004), 152 s.

Mark Smith, *The Kosovo Conflict: US Diplomacy and Western Public Opinion* (Figuroa Press, Los Angeles, 2009), 39.

Tomáš Šmíd a Vladimír Vaďura, *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007), 278 s.

Václav Štěpánek, *Jugoslávie-Srbsko-Kosovo; Kosovská otázka ve 20. století* (Brno, Masarykova univerzita, 2011), 471 s.

Nigel Thomas a Krunoslav Mikulan, *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992-2001* (Praha: Grada, 2008), 64 s.

Miranda Vickers, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo* (New York: Columbia University Press, 1998), 318 s.

Články:

Richard Caplan, „International Diplomacy and the Crisis in Kosovo“, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) 74, No. 4 (1998):745-761. <http://www.jstor.org/stable/2625368> (staženo dne 18.05.2017).

Misha Glenny, „Motives for a Massacre“, *New York Times*, January 20 (1999): A31 <https://search.proquest.com/central/docview/431117541/abstract/7C131097267C456CPQ/27> (staženo dne 18.05.2017).

Christopher Greenwood, „Humanitarian Intervention: The Case of Kosovo“, *Finnish yearbook of international law* 10, No. 1 (2002): 141-175.

Christina M. Morus, „Slobo the Redeemer: The Rhetoric of Slobodan Milosevic and the Construction of the Serbian “People”, *Southern communication journal* 72, No 1 (2007): 1-19.

Konference:

Albrecht Schnabel, „Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security“, in *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security* (New Faces Conferences, 1999), 21-36.

http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/Studien_zu_ZS-5.pdf (staženo, 18.05.2017).

Kosovo & NATO: Impending Challenges: the Views of Experts at the Woodrow Wilson Center: highlights of Seminars/Discussions held March-June, 1999. (Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 1999), 47 s.

Internetové zdroje:

„OSCE“, The official site of the OSCE, <http://www.osce.org> (staženo, 18.05.2017)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa bývalé Jugoslávie (obrázek)

Příloha č. 2: Populační data etnické kompozice kosovského obyvatelstva (tabulka)

Příloha č. 3: Zpravodajství hlavních amerických televizních stanic o Kosovu (graf)

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa bývalé Jugoslávie (obrázek)

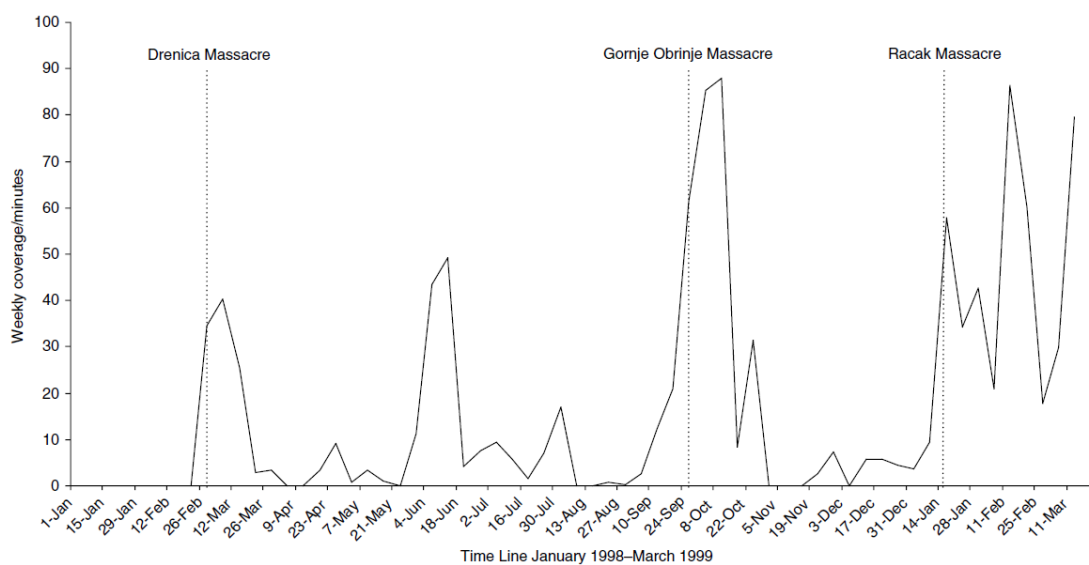
Příloha č.2: Populační data etnické kompozice kosovského obyvatelstva (tabulka)

**APPENDIX: POPULATION DATA
ETHNIC COMPOSITION OF KOSOVO POPULATION
ACCORDING TO CENSUSES OF 1961, 1971, 1981**

	1961	%	1971	%	1981	%
Albanians	647,000	67.1	916,000	73.7	1,227,000	77.5
Serbs	227,000	23.5	228,000	18.3	210,000	13.2
Montenegrins	38,000	3.9	32,000	2.5	27,000	1.7
Turks	26,000	2.7	12,000	1.0	13,000	0.8
Muslims	8,000	0.8	26,000	2.1	59,000	3.7
Other	19,000	2.0	29,000	2.4	49,000	3.1
<i>Total</i>	964,000	100	1,224,000	100	1,585,000	100

Source: Rilindja (Albanian-language daily), Pristina, 17 March 1982, p.7.

Příloha č. 3: Zpravodajství hlavních amerických televizních stanic o Kosovu (graf)

Graph 5.1 American Television News Coverage of Kosovo on Leading Networks